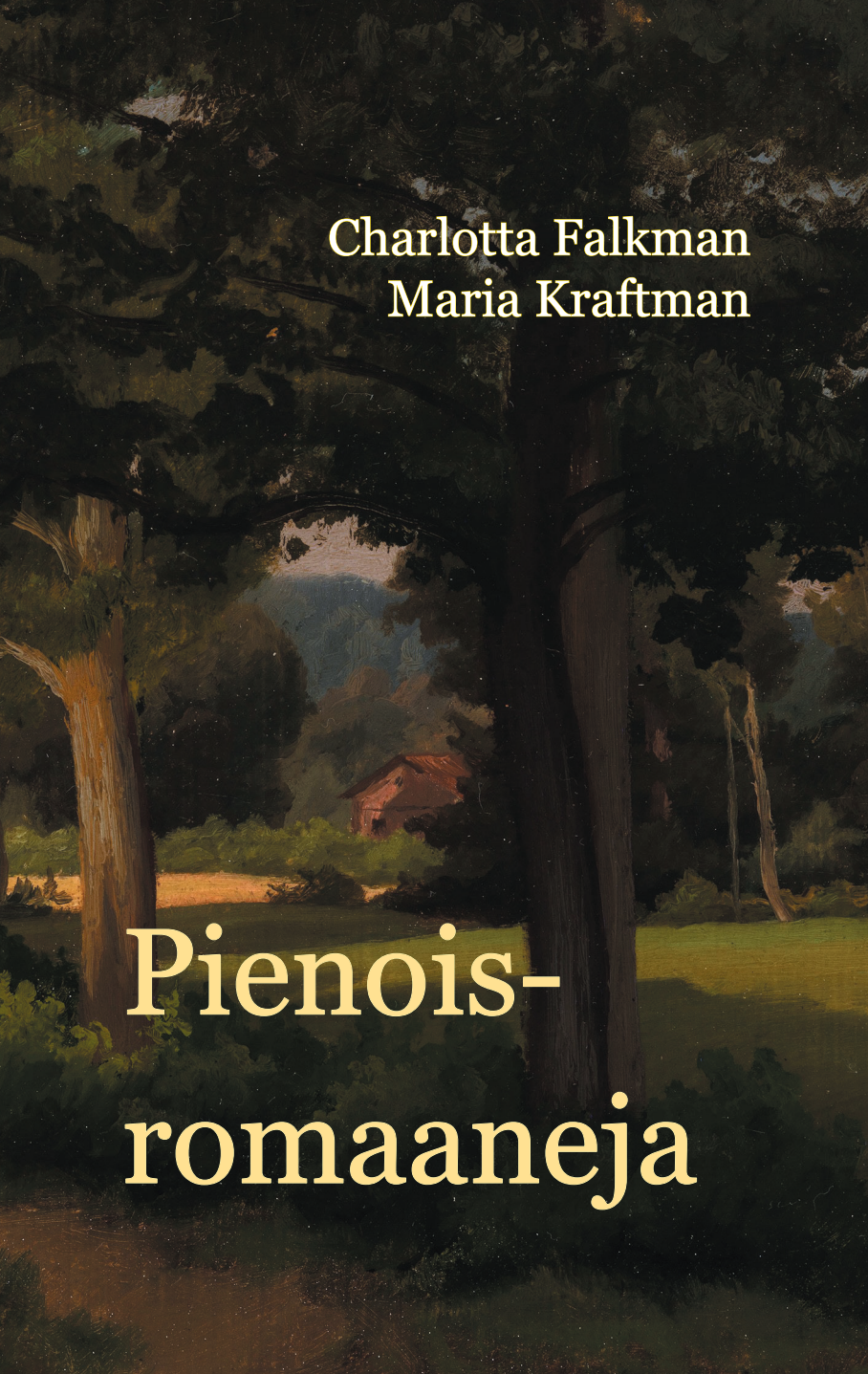

Charlotta Falkman
Maria Kraftman

Pienois-
romaaneja

Pienoisromaaneja

Charlotta Falkman

Maria Kraftman

Pienoisromaaneja

Esipuhe

Heidi Grönstrand

Suomentaneet

Ida Hallantie, Henrik Hurme, Jonna Härkönen,
Sanni Kankare, Mirva Löfberg, Anniina Örn

FAROS

Turku 2021

Ruotsinkieliset alkuteokset:

Charlotta Falkman, *En prestgård i N-d, af en finsk medborgarinna* (1847), *Nyårsafton* (1848)

Maria Kraftman, *Så slutades min lek, en tafla ur lifvet* (1848)

Suomennokset ovat syntyneet osana Eeva-Liisa Nyqvistin johtamaa kurssia.

© Suomentajat, Heidi Grönstrand ja Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-7442-00-5 (painettu)

ISBN 978-952-7442-01-2 (e-kirja)

faros@faroskustannus.fi

Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Sisällys

<i>Esipuhe</i> , Heidi Grönstrand	7
Charlotta Falkman, <i>Pappila</i>	11
Charlotta Falkman, <i>Uudenvuodenaatto</i>	95
Maria Kraftman, <i>Niin loppui leikkini</i>	167

Esipuhe

Kun Charlotta Falkmanin *Pappila* ja *Uudenvuodenaatto* sekä Maria Kraftmanin *Niin loppui leikkini* ilmestyivät 1800-luvun puolivälissä, suomalaista kirjallisuutta oli ilmestynyt kovin vähän ja lukijakunta oli pieni. Ei ole siis mikään ihme, että Kraftmanin romaanin saatesanat uhkuvat nöyryyttä ja vaatimattomuutta, rohkeutta ja uhmakkuutta. Jo ensimmäinen virke antaa ymmärtää, että kirjoittaminen ja julkaiseminen on poikkeuksellista toimintaa – ainakin silloin, kun tekijä on nainen: ”Voi kylläkin tuntua julkealta, etenkin meidän maassamme, että naishenkilö uskaltautuu lähtemään liukkaalle kirjoittajanpolulle”.

Niin loppui leikkini jäi tietävästi Kraftmanin ainoaksi kirjalliseksi työksi. Silti tästä oululaissyntyisestä naisesta tuli omana elinaikanaan hyvin tunnettu – ennen kaikkea liiketoimintansa, Turkuun perustamansa ajurinliikkeen omistamisen, ansiosta. Kun Kraftman vuonna 1884 kuoli, muistokirjoituksissa mainitaan, miten hän oli ”elävä esikuva tuhansille naisille”, jotka

pyrkivät itsenäisellä työllään ”raivaamaan itsellensä tietä”. Nykyään Maria Kraftman muistetaan ennen kaikkea silloin, kun puhutaan varhaisista naiskirjailijoista. Kraftmanin lisäksi tähän kirjallisuuden tienraivaajien joukkoon kuuluvat muun muassa Fredrika Wilhelmina Carstens, Charlotta Falkman, Wendla Randelin, Sara Wacklin ja Fredrika Runeberg. Omalla kirjailijantyöllään he kaikki edistivät naisten pääsyä kodin piiristä osaksi julkista toimintaa ja olivat mukana kehittämässä suomalaista kirjallisuutta.

Maria Kraftmanin tavoin Charlotta Falkmankin vastasi itse toimeentulostaan. Falkmanin tiedetään elättäneen itsensä ompelijana, mutta silti kirjailijantyö oli jotakin, johon hän tuntui suhtautuneen hyvin päämäärätietoisesti. Eräässä J. L. Runebergille lähettämässään kirjeessä, jossa Falkman toivoo saavansa palautetta teksteistään, hän kertoo muun muassa siitä, miten hän on kirjoittanut jo lapsesta lähtien ja miten Ruotsissa toimineen Fredrika Bremerin esikoisromaanin ilmestyminen toimi tärkeänä kimmokkeena omille kirjailijanhaaveille. Pelkkää harrastamista ei Falkmanin kirjoittaminen kuitenkaan ole vaan siihen sisältyy ajatus toimeentulon hankkimisesta. Hänen kirjeistään käy ilmi, että vasemman käden loukkaamisen jälkeen kirjoittamiselle on enemmän aikaa ja hän toivoo myös saavansa korvausta kirjoittamiseen käytetystä ajasta. Vaikka J. L. Runebergin vastauskirjeet eivät ole säilyneet, palaute oli mitä ilmeisimmin myönteistä, sillä

jonkin ajan kuluttua Falkmanin novelleja julkaistiin J. V. Snellmanin toimittamassa sanomalehdessä *Saima*. Falkmanin romaanit *Pappila* ja *Uudenvuodenaatto* ilmestyivät puolestaan muutamia vuosia myöhemmin.

Omien tekstien saaminen julkaistuksi edellytti 1800-luvun puolivälissä, kuten varmasti nykyäänkin, sopivaa sosiaalista verkostoa. Silti romaanit julkaistiin aina täysin anonyymisti tai nimimerkin suojissa. Nimimerkki tai romaanin esipuhe tai jälkisanat tarjosivat kuitenkin kirjailijalle mahdollisuuden esittäytymiseen. Nimimerkki, kuten Charlotta Falkmanin käyttämä ”En finsk medborgarinna”, viittasi suoraan naispuoliseen tekijään – sekä myös hänen suomalaisuuteensa. Lisäksi esipuheet tai jälkikirjoitukset olivat paikkoja, joissa kirjailija pystyi puhuttelemaan lukijoitaan – tai teoksen ajateltua kriitikkoa – suoraan ja tuomaan esiin tietämyksensä julkaisemista koskevista lainalaisuuksista, kuten siitä, että varsinkin aloittelevan kirjailijan piti osoittaa olevansa nöyrä ja vaatimaton! Usein tekijät kutsuivatkin romaanejaan vähättelevästi ”yrityksiksi” tai ”kyhäelmiksi”.

*

Charlotta Falkmanin *Pappilan* (1847; *En prestgård i N-d*) ja *Uudenvuodenaaton* (1848; *Nyårsafton*) sekä Maria Kraftmanin *Niin loppui leikkini* -romaanin (1848; *Så slutades min lek, en tafla ur lifvet*) ilmestymisestä

on jo yli 150 vuotta aikaa. Nämä teokset, joille yhteistä on moraalisten koettelemusten käsittely opettavaiseen sävyyn, kirjoitettiin alun perin ruotsiksi. Ne ovat vasta nyt ensimmäistä kertaa suomenkielisen lukijakunnan ulottuvilla mutta asettuvat kuitenkin luontevasti varhaisten naiskirjailijoiden romaanien suomennosten jatkumoon. Vuonna 1999 ilmestyi Wendla Randelinin *Elisabet* (1848, *Den fallna*) Kati Launiksen käännöksenä, ja vuonna 2007 Fredrika Wilhelmina Carstensin *Muratin* (1840; *Murgrönan*) suomensi Eeva-Liisa Järvinen (nyk. Nyqvist). Myös *Pappila*, *Uudenvuodenaatto* ja *Niin loppui leikkini* ovat Eeva-Liisa Nyqvistin johtaman suomentajaryhmän tulosta.

Paraisilla 23.6.2021

Heidi Grönstrand

Pappila

Charlotta Falkman

Suomentaneet

Henrik Hurme ja Ida Hallantie

”Epäilys on ensimmäinen askel
kohti sortoa, se ei ole
tietämättömyyttä, vaan
uskottomuutta.”

Temppelin etupiha

Pappila oli komea rakennus viime vuosisadalta. Se sijaitsi iäkkäiden tammien ja koivujen ympäröimällä kukkulalla, ja sieltä aukesivat avarat näköalat kirkolle ja hieman kauempana sijaitsevalle kirkonkylälle. Ylimmän kerroksen huoneista näkyivät runsaat heinäpellot ja niityt sekä suuri sisäjärvi ja sen kaksi pientä ruohotunutta saarta, joiden takia järvi olikin saanut nimen Saarijärvi ja vastarannan herraskartano nimen Saarijärven kartano.

Huoneita pappilassamme ei ollut montaa, mutta ne olivat korkeita ja tilavia. Pohjakerroksessa asuivat perhe ja talon palvelusväki, kun taas ylempi kerros oli jaettu niin sanottuihin vieraskamareihin. Ne oli kalustettu sen ajan hengen mukaan, jolloin nykyinen ruustinna oli vastaviihittynä rouvana muuttanut taloon.

Oli vapun päivä 182.. Ystävät ja sukulaiset sekä pitäjän kerman silmäätekevät oli kutsuttu juhlimaan tätä päivää, joka oli eritoten pappissäädylle juhlallinen ja iloinen päivä. Se oli nimittäin rovasti Brylllerin ja ruustinnan yhdeksästoista hääpäivä.

Samaan aikaan kun ruustinna innokkaasti kulki edestakaisin keittiön, ruokakomeron ja suuren ruokasalin välillä, vuoroin järjestelemässä juhlia, vuoroin itse työntouhussa opettaen palvelusväkeään oikealla tavalla asettamaan lihotettu kalkkuna vartaaseen, tai vatkaamaan sokerikakkua ja muita tämänkaltaisia talonemännälle kuuluvia askareita, löydämme hänen miehensä, arvoisan rovastin, istumassa yhdellä pihalle vievää portaikkoa ympäröivistä penkeistä tarinoimassa lankonsa paroni Y----n, Saarijärven kartanon omistajan kanssa. Paroni oli tarkoituksella saapunut paikalle aikaisin, jotta hän ennen muiden vieraiden saapumista ennättäisi puhua lankonsa kanssa hetken kahden kesken.

Paroni, mies viisissäkymmenissä, ulkonäöltään kopea, mutta aina iloinen ja puhelias, oli pukeutunut tummansiniseen siviilipukuun, jota koristivat pohjantähti ja venäläinen kunniamerkki. Hän jatkoi jo alkannutta vuoropuhelua seuraavasti:

”Kuten sanottua, nuorella miehellä on varmasti kaikki vaadittavat ominaisuudet saada poikasi ojenukseen. Sinä et pysty edes kuvittelemaan, miten ensiluokkaisen vaikutelman hän teki tanssiaisissa Turussa viime talvena. Hän vie sulokkaasti, luonteva tanssija, aivan kuin hän olisi ollut itse *Vestrisin'* opissa.”

”Tuo kaikki voi olla hyödyllistä, mutta...”

”Ja millaiset ylistykset hänen opettajansa sitten antoi hänen taidoistaan! Hän on tenteissään osoittanut olevansa taituri niin filosofiassa, astronomiassa, teologiassa kuin koko oppineessa hölynpölyssä muutenkin.”

”Siinäpäpäs sitä jo onkin. Kuitenkin minä...”

”Hän loistaa yleisimmin puhutuissa kielissä, siitä

1 Auguste Vestris oli 1700–1800-luvulla vaikuttanut ranskalainen tanssija.

olen aivan varma,” jatkoi paroni, ”nämä ovat minun mielestäni huomattavasti tarpeellisempia kuin latina tai kreikka. Miksi ihmeessä sinun poikiesi tulisi pöntätä päihinsä *Homerosta*, *Ovidiusta*, *Herodotosta* ja mitkä nyt vastaavien herrojen nimet ovatkaan. Augustilla on ilmeinen mieltymys sotilassäätyyn ja Lorenzilla merenkulkuun. Näin ollen, jätä heidät pariksi vuodeksi Walterin oppiin ja lähetä heidät sitten kukin omalle taholleen palvelukseen, ja ajan kanssa he ovat varmasti kunniaksi koko suvulle.”

”Mutta, hyvä veli, silloinhan kumpikaan ei jatka isänsä ja isoisänsä jalanjäljissä, eikä kummastakaan tule virkani seuraajaa?”

”Pah! Sitä paitsi, he ovat aivan liian nuoria. ’Ennen kuin ruoho itää, on tamma kuollut’, sanoo jo sanontakin. Saat varmasti tyttäresi kautta seuraajasi. Siitä puheen ollen, milloin voimme odottaa Lovisaa saapuvaksi kotiin?”

”Lähempänä syksyä. Pensionaatin rouva on juuri palkannut erityisen taitavan piirustuksenopettajan. Lovisa pyytääkin kirjeessään saada viipyä vielä jonkin aikaa pensionaatissa, jotta hän voisi saattaa piirroksensa valmiiksi. Minä annoin, vaikkakin tahtomattani, suostumukseni. Minun mielestäni olisi parempi, että tyttö olisi kotona äitinsä opissa tullakseen hyväksi talon emännäksi, kuin että tyttö on vuositolkulla poissa kotoa vanhempiensa luota yksinomaan oppimassa turhanpäiväisiä taiteita ja pääsemässä turhamaisen elämän makuun. Mutta vaimoni arvoisa käly, hänen naimaton siskonsa, sinä ja jopa oma rouvani olette kaikki salaliitossa minua vastaan, kunnes minulla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin antaa periksi. Ja niin on nyt myös poikien suhteen. Enkö minä olekaan isä ja mies omassa talossani?”

”Kuka on väittänyt vastaan, veli hyvä? Mutta ajat

ovat erilaiset nyt kuin mitä olivat ennen. Valistus lisääntyy, 'karistellaan tomut', ja uusi sukupolvi nousee kuin feenikslintu tuhkasta. Ja asiahan on nyt sillä lailla, että meidän täytyy seurata aikaamme, ja jos se johdat-
taa meidät väärille teille, on se ajan virhe, ei meidän."

Vaikka rovasti ei pitänytkaan näistä perusteluista, oli hän epäilevä saamastaan vastauksesta, ja toisekseen heidät keskeytti pappilan apupappi, Brummerus, joka vaivalloisesti renkipoika apunaan pakarsi portaikon yläosassa kantamassa pullokorja. Hän oli käynyt kellarissa täyttämässä muutaman tusinan pulloja laajaltikin tunnetulla maaliskuun oluella, jota tehtiin pappilassa. Saattoipa olla, jääköön tämä meidän keskiseksi, että apupapin pää ihan jo pelkästä oluen hajusta oli mennyt hieman pyörreksiin, mutta tervehdittyään nöyrällä mutta sivistymättömällä tavalla paronia hän jatkoi melkein horjahtaen chasse-askelin kulkuaan kohti ruustinnan ruokakomeroa.

"Tarvitseeko sitä muuta kuin verrata apulaiskappalainen Marenin tuohon maalaistoloon, jolta ei toki puutu oppineisuutta", kysyi paroni nauraen, "tajutakseen, mitä oppinut kasvatus saakaan aikaan. Kuinka tervetullut Marenius onkaan! Tosiaan, jopa talonpojat osoittavat häntä kohtaan erityistä kunnioitusta. Jo kaukaa ottavat he lakit päästään hänen kunniakseen, kun taas apupapin kanssa he paikkaavat pappilassa kättä täysin tuttavallisesti..."

Tällä kertaa, kuten aina heidän keskusteluissaan, veti paroni pidemmän korren. Eikä siitä syystä, että lanko aina myöntyi hänen väitteisiinsä, sillä meidän ro-
vastimme oli vanhan ajan mies, mutta väittely ei ollut viime aikoina ollut Bryllerin leipälaji, etenkin sen jälkeen kun mukavuudenhalusta oli tullut hänen maallinen jumaluutensa. Sitä paitsi lanko oli pitäjänpatruuna ja kaupan päälle paroni.

Charlotta Falkman (1795–1882) ja Maria Kraftman (1812–1884) olivat pioneereja, kirjoittavia naisia 1800-luvun puolivälin Suomessa.

Tähän niteeseen on koottu kolme pienoisromania, Falkmanin *Pappila* (1847) ja *Uudenvuodenaatto* (1848) sekä Kraftmanin *Niin loppui leikkini* (1848). Teokset syntyivät tilanteessa, jossa suomalaista kirjallisuutta oli julkaistu vasta vähän ja lukijakunta oli pieni. Niistä avautuu näkökulma yli 170 vuoden takaiseen maailmaan, niin lasten ja vanhempien kuin miesten ja naisten suhteisiin, moraalisiin ongelmiin, onneen ja onnettomuuteen.

Falkmanin ja Kraftmanin teokset ilmestyivät alun perin ruotsiksi, ja vasta nyt ne ovat ensimmäistä kertaa saatavilla suomeksi.

Kannen maalaus: Werner Holmberg: *Metsäpolku*, maisemaharjoitelma, 1856. Kuva: Kansallisgalleria.

9 789527 442005

ISBN 978-952-7442-00-5

FAROS

www.faroskustannus.fi